

Obligatorisk erklæring

Kandidatnummer: 4080
Navn på studiet: Bachelor i Sosialt Arbeid
Navn på eksamen: SOS-304 - Bacheloroppgave, Ord. eks., Vår 2020
Emnekode: SOS-304 1 Emne 14 Vitenskapelige metoder og bacheloroppgave
Innleveringsfrist: 12.05.20
Antall ord: 8729

Eksempler på fusk i forbindelse med oppgaver og hjemmeeksamener:

- gjengivelse av stoff/materiale hentet fra lærebøker, andre fagbøker, tidsskrifter, egne eller andres oppgaver osv. som er framstilt uten kildehenvisning og klar markering av at det er sitater
- besvarelse eller tekst som er hentet fra internett og utgitt som egen besvarelse
- besvarelse som i sin helhet er brukt av studenten ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er brukt av en annen person ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er utarbeidet av en annen person for studenten
- innlevert arbeid av praktisk eller kunstnerisk art som er laget av andre enn studenten selv
- samarbeid som fører til at en besvarelse i det alt vesentlige er lik en annen besvarelse til samme eksamen der det kreves individuelle besvarelser

Retningslinjer om fusk finner du her:

- lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler § 4-7 og § 4-8
- forskrift 11. desember 2015 nr. 1665 om opptak, studier, eksamen og grader ved VID vitenskapelige høyskole § 30
- retningslinjer for behandling av fusk eller forsøk på fusk ved VID vitenskapelig høyskole fastsatt 18. desember 2015.

Ved å signere med kandidatnummer erklærer jeg å være kjent med VID vitenskapelige høyskoles retningslinjer om plagiering og fusk, og at min besvarelse er i samsvar med disse bestemmelsene.

Kandidatnummer: _____ **4080** _____

Bacheloroppgaver med karakteren A:

Jeg samtykker i at min bacheloroppgave publiseres i VID vitenskapelig høyskole åpne elektroniske arkiv (VID OPEN):

Sett kryss Ja: Nei:

Hvordan kan sosialarbeidere ivareta barnets beste i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger?

Kandidatnummer: 4080

VID vitenskapelige høgskole

Campus Diakonhjemmet

Bacheloroppgave

Bachelor i Sosialt Arbeid

Kull: SosHel17

Antall ord: 8729

Innleveringsfrist: 12.05.2020

Opphavsrettigheter

- Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.
- Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven er gjort gjennom litteraturstudie som metode, med bruk av sekundærkilder som datamateriale. Tematikken for oppgaven handler om ivaretagelsen av enslige mindreårige flyktninger. Problemstillingen for oppgaven er: "Hvordan kan sosialarbeidere ivareta barnets beste i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger?". Enslige mindreårige flyktninger har ingen med foreldreansvar i et nytt land, og er med dette utgangspunktet sårbare. Ved at sosialarbeidere anerkjenner den sårbareheten og gi omsorg på en verdig og imøtekommende måte, kan dette bidra til å ivareta barnets beste. Fokuset blir dermed på å gi adekvat omsorg og samtidig ha tydelige roller. Ved å ha samtaler om rolleforventninger og mulige rollekonflikter som kan oppstå, kan dette bidra til å skape en relasjon basert på tillit og åpenhet som ivaretar begge parter. Konklusjonen er at enslige mindreårige flyktninger som gruppe er heterogene, men har noen fellestrekk, blant annet behovet for omsorg.

Summary

This bachelor thesis is done through literature study as a method. The theme of the assignment is about safeguarding single minor refugees. The problem is: "How can social workers take care of the best interests of the child in working with single minor refugees?". Single minor refugees do not have anyone with parental responsibilities in a new country, and are thus vulnerable. If social workers recognize that vulnerability and provide care in an attentive way can help the best interests of the child. The focus is on providing adequate care and at the same time have explicit roles. By having conversations about role expectations and possible role conflicts that may arise, this can help create a relationship based on trust and openness that safeguards both parties. The conclusion is that single minor refugees as a group are heterogeneous, but have some common features, including the need for care.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	4
1.1 Presentasjon av problemstilling og avgrensning	4
1.2 Forforståelse og bakgrunn for valg av tema	5
1.3 Begrepsavklaring	6
1.3.1 Enslig mindreårig flyktning	6
1.3.2 Barnets beste.....	7
1.3.3 Sosialarbeider	7
1.4 Sosialfaglig relevans	7
1.5 Videre disposisjon for oppgaven	8
2 Metode	9
2.1 Valg av metode og metodekritikk	9
2.2 Litteratursøk og utvelgelse av litteratur	9
2.3 Kildekritikk	10
3 Teori	11
3.1 Enslige mindreårige flyktninger	11
3.2 Barnets beste	13
3.3 Sosialarbeideren	15
3.3.1 Rolle	15
3.3.2 Omsorg	15
4 Drøfting	17
4.1 Avveiningsnormen	17
4.2 Byrde for barnet	19
4.3 Barneperspektiv og nedoverblindhet	22
4.4 Barnets eget perspektiv	23
5 Avslutning og oppsummering	26
Litteraturliste	27

1 Innledning

Et tenkt, men ofte gjeldende scenario: En gutt reiser fra hjemmet sitt, fra et land i krig og konflikt. Etter en lang og krevende flukt ender han opp i Norge. Han får etter en lang stund på asylmottak, endelig opphold, han er blitt 16 år og skal nå flytte inn i egen hybel, med oppfølging fra en sosialarbeider. Han har ikke så mange venner, og han savner familien sin. Han har mange vonde minner om tiden på flukt, og synes det er vanskelig at noen skal blande seg i livet hans. Han har jo klart seg alene så langt.

I Norge i dag er vi vant med at barn får dekket sine primære behov, for eksempel gjennom gode omsorgspersoner, men noen barn flykter fra alt de eier og har, også sine omsorgspersoner, i håp om et tryggere liv. Vi i Norge har ansvar for å ta vare på disse enslige mindreårige flyktingene og forsøke å dekke de behovene de måtte ha. Men hvilke tiltak trenger disse barna å bli møtt med, og hvordan kan en sosialarbeider forsøke å møte behovene deres på en måte som er til barnets beste? Skal sosialarbeideren ta rollen som omsorgsperson eller gi en omsorg som ivaretar de praktiske behovene? Hvilke perspektiver må sosialarbeideren ha for å utøve godt sosialfaglig skjønn i tråd med barnets beste når lovverket kan tolkes så bredt?

1.1 Presentasjon av problemstilling og avgrensning

Problemstillingen jeg vil besvare er:

“Hvordan kan sosialarbeidere ivareta barnets beste i arbeidet med enslige mindreårige flyktinger?”

Jeg vil belyse hvilke dilemmaer en sosialarbeider står overfor i møte med enslige mindreårige flyktinger, i forsøket på å ivareta barnets beste. Sosialarbeidere eller andre som jobber med enslige mindreårige flyktinger er forpliktet til å følge lovverket som tilsier at barnets beste skal være prioritert, men hva er egentlig til barnets beste? Det kan være vanskelig å vurdere hva som er barnets beste, da det er flere hensyn som må veies opp mot hverandre. Skal barnet eksempelvis være delaktig i avgjørelser om sin egen situasjon, eller er

barnet for sårbart for å pålegges det ansvaret? Og hvor mye man skal vektlegge roller og grenser versus å behandle barnet som en sårbar aktør? Dette er spørsmål jeg kommer tilbake til.

Jeg har valgt å avgrense denne oppgaven til å skrive om de enslige mindreårige som er *over* 15 år. Dersom barnet er over 15 år, vil sosialarbeideren blant annet kunne møte dem i bofelleskap, i egen hybel med tilsyn eller i barnevernsinstitusjoner (Eide, 2020, s. 33). Det betyr med andre ord at jeg skal se på enslige mindreårige flyktninger mellom 15 og 18 år. Man kan også møte enslige mindreårige flyktninger i saker som er under barnevernets mandat, men dette vil være utenfor rammene av denne oppgaven. Jeg velger også å skrive om flyktninger fremfor asylsøkere, selv om det er vanligere å høre om enslige mindreårige asylsøkere enn enslige mindreårige flyktninger. Dette gjør jeg fordi barna vil da være bosatt i landet, og det sosialfaglige arbeidet vil ha et lengre perspektiv. Dette gjør at relasjonen har større mulighet for å utvikle seg over tid og man har større mulighet til å sikre barnets beste.

1.2 Forforståelse og bakgrunn for valg av tema

Ifølge førstelektor ved fakultet for sosialfag ved VID, Randi Frieda Bagge (2011), kan vår forforståelse være preget av erfaringer, kunnskap, kultur og normer (s. 33). Min forforståelse av dette temaet er at jeg har et sosialfaglig perspektiv og mitt menneskesyn bunngrunnet i et grunnleggende ønske om å gjøre livet litt lettere for mennesker i vanskelige livssituasjoner. Jeg ønsket å belyse temaet på en måte som kan være hensiktsmessig i en sosialarbeiders arbeidshverdag. Videre vil det være viktig å belyse at jeg kjenner mennesker som har vært på flukt, både privat og i praksissammenheng, og dette vil kunne farge min forståelse av temaet. Jeg opplever imidlertid ikke relasjonene til flyktningene jeg kjenner som for nære til å ha et profesjonelt forhold til temaet, og min opplevelse er at det følelsesmessige aspektet ikke vil overskygge det rasjonelle, men heller være utfyllende for oppgaven og skape et positivt engasjement.

Jeg har aldri vært på flukt, og mye av min forståelse vil komme fra det jeg har lest fremfor hva jeg selv har erfart i yrkessammenheng. Jeg kommer inn med et annet perspektiv enn den gruppen jeg skriver om, som kan gjøre at jeg aldri fullt ut kan forstå hva det innebærer å leve

et slikt liv. Jeg vil argumentere for barnets beste, og skrive på vegne av en gruppe jeg selv ikke er en del av. Ifølge Bagge kan forforståelsen hjelpe med å forstå brukerne, samtidig som den kan gjøre at man “forstår for fort” og dermed miste poenger som kan være relevante (2011, s. 33). Jeg må være var for å komme med påstander eller konklusjoner som ikke stemmer for den gruppen jeg skriver på vegne av.

1.3 Begrepsavklaring

Jeg velger nå å definere de tre hovedbegrepene jeg har i problemstillingen min for å skape en felles forståelse av hvilket felt oppgaven handler om.

1.3.1 Enslig mindreårig flyktning

I media brukes begrepene enslig mindreårig asylsøker og enslig mindreårig flyktning om hverandre. Ifølge Utlendingsdirektoratet (UDI) er man enslig mindreårig dersom man kommer til landet uten følge av en voksen med foreldreansvar, er under 18 år og har søkt om beskyttelse i et land, og fortsatt *venter på* å få ferdigbehandlet søknaden av UDI eller UNE (UDI¹, u.å.). En flyktning har fått *innvilget* asyl i et land på bakgrunn av fare for dødsstraff i hjemlandet, tortur eller forfølgelse på grunn av nasjonalitet, hudfarge, religion, etnisitet eller politisk tilhørighet (UDI², u.å.; UDI³, u.å.). Det er sistnevnte gruppe jeg konsentrerer meg om i denne oppgaven, og jeg vil bevisst omtale gruppen som enslige mindreårige flyktninger eller “barna”. Jeg kunne brukt ord som “ungdommene” eller lignende siden jeg skal skrive om dem mellom 15 og 18 år, men velger bevisst å bruke “barna” fordi de juridisk fremdeles er barn, selv om de kan oppføre seg som om de er eldre. Dette er ikke for å umyndiggjøre dem, men heller ha vinklingen på omsorgsbehovet de fremdeles kan ha etter en tid på flukt.

1.3.2 Barnets beste

Barnets beste er i denne sammenhengen et begrep brukt i saker som omhandler barns bosituasjon, omsorgsansvar eller andre hensyn som påvirker barnet på en slik måte at juridiske instanser må involveres for å bestemme hva som er dets beste (Barneloven, 1982, §48). Dette er hjemlet i Barneloven, som sier at i saker der man må bestemme for barnet, “skal [man] først og fremst rette seg etter det som er best for barnet” (Barneloven, 1982, §48). Dette er et tvetydig begrep, og gjør at det er mange måter å forstå hva det innebærer og hvordan man kan tolke det, og hva som oppfattes som barnets beste kan i noen tilfeller stå i kontrast til hverandre. Dette vil jeg gå nærmere inn på under den teoretiske drøftingen senere i oppgaven.

1.3.3 Sosialarbeider

En *sosialarbeider* vil si en person som jobber i sosialfaglige sammenhenger, både i det offentlige og private markedet, men som kommer fra ulike utdanningsbakgrunner (SNL, 2018). Ofte kan dette være barnevernspedagoger eller sosionomer, men er ikke begrenset til dette. Sosialarbeidere kan møte enslige mindreårige flyktninger i bofellesskap, på skole eller ved oppfølging av enkeltpersoner som bor i egen hybel. Det er også mulig å møtes dersom den enslige mindreårige flyktingen har kontakt med barnevernet.

1.4 Sosialfaglig relevans

I det sosialfaglige yrkesetiske grunnlagsdokumentet som er utarbeidet av Fellesorganisasjonen (FO) står det at en sosialarbeider skal være mest lojal overfor den parten som er den mest utsatte og sårbare (2015, s. 10). Under dette temaet er det tydelig at det blir barnet som er den parten. Etter at en enslige mindreårig asylsøker har fått opphold vil ansvaret enten ligge på barnevernet gjennom fosterhjem eller institusjon, eller på sosialtjenesten (Stang, 2020, s. 147). Dette er alle arenaer der en sosialarbeider vil kunne gi både veiledning og ha oppfølging av de enslige mindreårige flyktingene.

Dette temaet kan sies å være sosialfaglig relevant fordi sosialarbeidere ofte kan stå i en rollekonflikt på grunn av faglig og personlig forståelse på den ene siden, og lovverk, administrative og organisatoriske rammer på den andre siden (FO, 2015, s. 10). Dette temaet innbefatter seg med lovverk som er særlig viktig for en sosialarbeider, nemlig Barnevernloven, FNs barnekonvensjon og Grunnloven.

1.5 Videre disposisjon for oppgaven

Videre i denne oppgaven vil jeg gå inn på bruk av litteraturstudie som metode, utvelgelse av litteratur og kildekritikk. Deretter vil jeg se på ulike teorier som kan bidra til å belyse problemstillingen min, for så å drøfte teorien opp mot hverandre for å forsøke å besvare problemstillingen. Til slutt vil jeg avrunde og oppsummere noen av hovedpoengene som jeg har kommet frem til i oppgaven.

2 Metode

2.1 Valg av metode og metodekritikk

I denne oppgaven vil jeg bruke litteraturstudie som metode og vil i dette kapittelet beskrive hvordan jeg har gått frem for å innhente de ulike litteraturkildene. Litteraturstudie kan være en god metode å bruke for å få oversikt over feltet og sammenfatte hva som allerede er skrevet om temaet, gjennom sekundærkilder (Jacobsen, 2015, s. 54). Sekundærkilder er kilder som er oversatt av en annen forfatter enn den som har skrevet primærkilden, og er ofte tolket i en annen kontekst enn den opprinnelig ble produsert for (Dalland, 2017, s. 162). Artikkene jeg har brukt er forankret i en kvalitativ metode, for å gi en dypere innsikt i tematikken jeg skriver om. Informasjonen er hentet av andre mennesker som har forstått og fortolket forskningen på sin måte, som gjør at forskerens forforståelse kan ha hatt noe innvirkning i hvordan forskningsmateriale er presentert. Denne metoden kan gjøre at man får en feilaktig forståelse av feltet fordi litteraturen jeg har funnet er skrevet i en gitt kontekst og spesifikt valgt ut for å svare på problemstillingen (Dalland, 2017, s. 162). Å trekke ut deler av litteraturen uten å ha med konteksten den er skrevet i, kan gi feilaktig informasjon. Likevel har jeg forsøkt å ikke trekke for mye informasjon ut av kontekst, men heller fokusert på teoretiske aspekter og sett disse i lys av hverandre. Ved å være bevisst min forforståelse vil dette kunne gi nye aspekter og forståelser på allerede eksisterende litteratur.

2.2 Litteratursøk og utvelgelse av litteratur

Jeg valgt ut litteratur som kan bidra til å belyse og besvare problemstillingen gjennom blant annet søkemotorene og databasene Oria, Idunn og Google Scholar. I disse søkene har jeg brukt søkeord som "barnets beste", "enslig mindreårig flyktning", "barnets beste flyktning" og "barnets beste enslig mindreårig". Videre har jeg brukt "snøballmetoden" som strategi for å finne relevant litteratur. Det vil si at jeg har lest forskning og litteratur, og deretter gått inn i de kildene som er oppgitt, og undersøkt videre (Jacobsen, 2015, s. 117). Dette har også

gjort at jeg har forsøkt å benytte meg av primærkildene så langt det er mulig, men supplert med sekundærkilder for å få sammenhenger og en bredere forståelse. Utfra de kildene jeg har hatt til rådighet har jeg forsøkt å kvalitetssikre litteraturen ved å velge bort kilder som jeg ikke opplever som troverdige eller valide, og valgt litteratur som relevant for min problemstilling. Jeg har valgt norsk litteratur, selv om både flyktninger, barnets beste og sosialt arbeid er internasjonale tema. Dette er fordi det formelle ansvaret for flyktninger varierer fra land til land, og dermed også omstendighetene rundt. Jeg har benyttet meg av offentlige uttalelser, fagfellevurderte tidsskrifter og vitenskapelige artikler så langt det er mulig. Særlig har jeg benyttet meg av Ketil Eides bok "Barn på flukt" (2020) og Jorunn Gjedrems kapittel, Barnets beste, i boken "Barnevernets begreper – i bevegelse" (2018).

2.3 Kildekritikk

På grunn av utbruddet av Covid-19 har det vært vanskeligere å få tak i bøker og annen litteratur, og dette vil kunne vises i oppgaven da jeg har et snevrere utvalg å velge mellom enn jeg ellers ville hatt. Noe av forskningen vil ikke oppfylle de kravene jeg ellers ville satt til litteratur, for eksempel vil noe ikke være like oppdatert som det ellers kunne vært. Jeg har forsøkt å bruke nyere forskning så langt det er mulig. I arbeidet med enslige mindreårige flyktninger kan det være vanskelig å finne kilder som dekker alle aspekter rundt subjektene det er snakk om, fordi de kan sies å være en heterogen gruppe. Likevel vil mye av litteraturen være generaliserbar på tvers av individuelle forskjeller. Noe av litteraturen vil være skrevet om asylsøkere og ikke flyktninger. Dette har jeg gjort en vurdering på, og kommet frem til at det likevel vil være relevant fordi de som nå er flyktninger har vært asylsøkere på ett eller annet tidspunkt (Eide, 2020, s. 33). Jeg har valgt en relativt bred problemstilling, som også gjør det mulig å svare på spørsmålet på mange ulike måter, alt etter hvilken forståelse man har. Jeg har valgt ut litteratur som gjør at oppgaven vil være vinklet på én måte, men kunne vært vinklet på mange andre måter dersom jeg hadde brukt annen litteratur. Ved å velge bort litteratur som er internasjonal kan jeg miste noen perspektiver. De nordiske landene har en likere velferdsmodell til Norge, og dersom jeg sammenliknet de ulike teoretiske forståelsene, kunne det gitt en bredere forståelse og rommet andre aspekter rundt ivaretagelsen av enslige mindreårige flyktninger.

3 Teori

Jeg vil i denne delen gå inn på teori rundt enslige mindreårige flyktninger, på ulike perspektiver rundt begrepet barnets beste og sosialarbeiderens rolle- og omsorgsforståelse.

3.1 Enslige mindreårige flyktninger

Som nevnt i begrepsavklaringen, er enslige mindreårige flyktninger barn og unge under 18 år som har fått innvilget opphold i et land, og som står uten noen med foreldreansvar i landet de kommer til (UDI¹, u. å.; UDI³, u.å.). I Norge gjelder dette selv om barnet reiser sammen med andre voksenpersoner eller ikke, så lenge disse voksenpersonene ikke har foreldreansvar (Eide, 2020, s. 30). Ifølge UDIs statistikk for 2019 var de fleste av de enslige mindreårige som søkte asyl gutter, og majoriteten var fra Syria eller Afghanistan (UDI, 2020).

Barne- og familiedepartementet fremla i 2017 en håndbok for arbeid i kommunen med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, hvor de gjennomgår noen fellestrekk for gruppen samt noen punkter på hvor medlemmene av gruppen er forskjellige (2017, s. 10). Jeg vil trekke frem de punktene jeg mener er relevant for denne oppgaven. Enslige mindreårige flyktninger er en heterogen gruppe, og de har for eksempel behov for ulik psykososial oppfølging ut fra hvilke traumatiske opplevelser de har hatt før og under flukten. Dessuten har de har ulik skolegang og kompetanse, og noen kan ha store lese- og skrivevansker (BLD, 2017, s. 8-9). I tillegg kommer de fra forskjellige sosioøkonomiske standarder, ulike kulturer, religioner og tradisjoner, som gjør at ikke alle kan møtes på samme premisser (Eide, 2020, s. 31). Noen fellestrekk for gruppen som helhet er blant annet at de står alene uten noen med foreldreansvar, de har vært på flukt og de har kommet til et land der de ikke kjenner til språket eller kulturen. De har også ulike traumatiske opplevelser som følge av at de kommer fra og er oppvokst i samfunn preget av vold, krig eller konflikter. Dette kan føre til at de har mistet trygghet og stabilitet i de formative årene (BLD, 2017, s. 9).

Enslige mindreårige flyktninger kan ansees som en sårbar gruppe (Eide, 2020, s. 29). Ved at barna flykter alene, reiser de ikke bare fra voksenpersoner, men fra den daglige kontakten

og omsorgen fra foreldre, søsken og annen familie (Engebrigtsen, 2020, s. 151). Ifølge forskningssjef for mangfold og inkludering ved NTNU, Berit Berg (2020), vil mange enslige mindreårige flyktninger la sorgen ta mye plass i hverdagen, ved at de savner de menneskene som er igjen i hjemlandet, og bekymrer seg for hvordan det går med dem (s. 189). Ved at man har flyktet fra en situasjon, som for mange oppleves som svært traumatisk, vil det kunne komme sterke reaksjoner og behov når barna skal innfinne seg i en ny hverdag (Berg, 2020, s. 192). Mange av barna har levd under svært pressede forhold over lengre tid, for eksempel som barnesoldater eller vært utsatt for overgrep, som kan være faktorer som øker sannsynligheten for å utvikle psykiske lidelser, og behovet for oppfølging blir desto større (Berg, 2020, s. 198). Etersom barna kommer til landet uten nettverk, kan det også gjøre at de har en opplevelse av utenforskap og kan kjenne seg ensomme. Dette blir særlig tydelig for de av dem som bor alene på hybel. De som bor i bofellesskap kan kjenne på behovet for en dypere kontakt med andre, det være seg venner eller andre de kan snakke om livet med. Ofte kan denne ene viktige nære relasjonen være deres kontaktperson, enten en som jobber i bofellesskapet eller den som er ansvarlig for oppfølging i hybel (Berg, 2020, s. 199). Samtidig kan denne gruppen fremstå som sterke individer og mer voksne i sin væremåte enn alderen skulle tilsi, fordi de har vært på en lang reise og under oppholdet på asylmottak har måttet ta ansvar for seg selv. Det kan også gjøre at de enslige mindreårige flyktningene ikke stoler på voksenpersoner, fordi de før og under sin flukt møtte på voksne som ikke behandlet dem på en god måte. Det kan føre til mangel på tillit og relasjonskompetanse, som kan gjøre hverdagen mer utfordrende (Berg, 2020, s. 199).

Samtidig er de barn, og står i spenningsfeltet mellom å være en selvstendig aktør i eget liv med ulike ønsker og behov, og på samme tid være i en sårbar fase med behov for hjelp fra voksenpersoner (Gjedrem, 2018, s. 69). I løpet av tiden i egen hybel eller i bofellesskap kan barna gå gjennom mange prosesser, både i seg selv og ved hjelp av omstendighetene rundt. Ifølge Barne- og familiedepartementet vil barnets behov endre seg over tid, ut fra hvor lang tid det har gått, og at omstendighetene og betingelsene endrer seg (2017, s. 57).

3.2 Barnets beste

“Barnets beste” er et begrep som blir mye brukt i juridiske saker som omhandler barn, men kan være vanskelig å definere og forstå. Begrepet er også i stadig utvikling fordi det forskes på i ulike disipliner (Gjedrem, 2018, s. 67). “Barnets beste” blir sett på som et overordnet prinsipp, og er forankret både i FNs barnekonvensjon (artikkel 3), vår egen Grunnlov (§104), samt hjemlet i Barnevernloven (§4-1), og den europeiske menneskerettighetsdomstolen har beskrevet at barnets beste er noe som kommer foran alle andre hensyn (NOU 2016:16, s. 47).

Ifølge barnekonvensjonen (1989), artikkel 3, er det tre punkt som er viktig. Det første er at barnets beste skal vektlegges, og “være et grunnleggende hensyn” ved “alle handlinger som berører barn” (Barnekonvensjonen, 1989, art. 3). Dette utvider begrepet og åpner opp for tolkninger, men kan skape utfordringer i en praksiskontekst fordi ulike sosialarbeidere vil gjøre ulike vurderinger i ulike saker (Brottveit, 2013, s. 28). Det andre punktet er at barnets trivsel skal sikres gjennom å gi omsorg og beskyttelse samtidig som foreldre eller andre omsorgspersoners rettigheter også tas hensyn til. Det siste punktet belyser hvordan institusjoner eller andre tjenester som har ansvar for barn skal være kvalitetssikret gjennom å følge retningslinjer som er laget av “kompetente myndigheter”, altså viser dette til ulike krav som stilles for å sikre at omsorgen er til barnets beste dersom barnet ikke bor hos egnede foreldre (Barnekonvensjonen, 1989, art. 3).

Jeg vil nå gå inn på noen perspektiver som diskuterer hvordan man kan forstå og tolke barnets beste. Disse forståelsene er ikke tatt fra en flyktningekontekst, men er skrevet på et generelt grunnlag om barn, men er slik jeg forstår det likevel overførbart. Det første perspektivet handler ifølge Gudrun Brottveit (2013), om at barnets beste må sees i sammenheng med to andre nærstående begreper, nemlig barneperspektiv og barnets eget perspektiv (2013, s. 23). Barneperspektiv kan sies å være en fagperson eller andre voksnes forståelse og fortolkning av et barns virkelighet, opplevelses- eller erfaringsverden. Dette vil i denne sammenhengen være fundamentert i sosialarbeiderens helhetlige vurdering av situasjonen ut fra et faglig ståsted, med grunnlag i både fortolkning av situasjonen, samt fagkunnskap og erfaringer (Brottveit, 2013, s. 24). Barnets eget perspektiv er på den andre siden hvordan barnet subjektivt forstår seg selv, sine erfaringer og opplevelser (Brottveit,

2013, s. 23). Ved å ikke gi rom for barnets eget perspektiv og gå i dialog om dette, kan det føre til at man mister vesentlig informasjon som kan være viktig for videre oppfølging av barnet. Ifølge Brottveit vil disse to perspektivene være viktige kriterier når man skal vurdere hva som er til barnets beste, fordi man på denne måten både får en totalvurdering basert på fagpersonens perspektiv og forståelse, samtidig som man får innblikk i hvordan barnet selv opplever situasjonen (Brottveit, 2013, s. 28).

Jorunn Gjedrem referer til professor i sosiologi, Jens Qvotrup (2010), som diskuterer hvordan det i forbindelse med barnets beste alltid er flere hensyn som må overveies, for eksempel hvem som skal bestemme hva og når dette skal foregå. Videre vil man måtte overveie hvor mye man skal vektlegge ulike hensyn og behov. Dette kan man kalle avveiningsnormen (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s. 76).

Videre viser Gjedrem (2018) til professor i barne- og ungdomsforskning, Anne Trine Kjørholt (2012), som mener at vi nå er i et paradigmeskifte fordi man tidligere ikke anerkjente barn som autonome, men nå har et ønske og interesse av å lytte til barnet og gi det påvirkningsmuligheter i egen sak (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s. 74). Kjørholt mener at barnet ikke nødvendigvis skal være med å bestemme i like stor grad som voksne, ettersom dette ikke vil kunne være til barnets beste fordi det kan oppleves som en byrde for barnet (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s. 69). Det betyr at barnet likevel burde anses som likeverdige og få muligheten til å bli hørt, men at for mye deltakelse vil kunne bli for tungt for barnet å bære, og pålegge dem et ansvar som ikke er deres. På en annen side viser Gjedrem til psykolog Kjersti Ericsson (2009), som mener at voksne kan oppleve "nedoverblindhet" fordi man er i den posisjonen man er. Det betyr at den voksne ikke har mulighet til å forstå barnets situasjon fullt ut fordi den voksnes status og makt vil kunne skape blindhet i forståelsen av den som er i en lavere sosial status og maktposisjon (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s. 69). Sosialarbeideren vil dermed kunne ta et barneperspektiv og tror at de forstår, men i realiteten være blind for hva som er de faktiske behovene, fordi de selv ikke er i de enslige mindreårige flyktingenes posisjon. Ericsson mener at den som har makten i en sosial relasjon, også er den som definerer hva som er gjeldende (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s. 69). På denne måten vil barnets beste bli definert ut fra hva den voksne mener er det rette.

3.3 Sosialarbeideren

3.3.1 Rolle

Ifølge sosiolog Olav Garsjø (2016) er en *rolle* bygget opp av ulike forventninger og normer som er assosiert med en posisjon eller stilling i et sosialt system (s. 184). Det vil si at det finnes ulike tanker, både fra samfunnet rundt, men også fra den som står i en rolle, om hvordan man skal te seg. Samtidig vil man i denne rollen også innta en stilling. For eksempel vil man kunne ha en stillingsbeskrivelse som sosialarbeider, som er formelle krav man må oppfylle i en jobb (Garsjø, 2016, s. 185). Videre vil man kunne være i komplementære roller ved at man utfyller et behovet annet menneske har (Garsjø, 2016, s. 189). For eksempel vil én være i rollen som sosialarbeider ved et bofellesskap og en annen være i rollen som beboer. Det vil kunne oppstå rollekonflikt dersom forventningene til rollen ikke stemmer overens med rolleinnhaverens forståelse av rollen (Garsjø, 2016, s. 193). På helse- og sosialfeltet vil rollekonflikt kunne være kilden til utbrenthet eller liknende symptomer, fordi idealet av “den perfekte sosialarbeider” versus hvordan realiteten er i praksis, ikke stemmer overens (Garsjø, 2016, s. 194). Ifølge Berg vil det i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger være viktig med rutiner og stabilitet over lang tid for å følge opp de enslige mindreårige flyktningene på en god måte. Dette gjelder særlig innenfor nettverksbygging, gode, trygge voksenpersoner og bosituasjon (Berg, 2020, s. 192). Berg viser til forskning som sier at det er særlig overganger i livet, som for eksempel å flytte fra et bofellesskap til egen hybel, hvor det er viktig med ekstra tett oppfølging for å kunne gi den enslige mindreårige flyktningen den emosjonelle støtten den har behov for (Berg, 2020, s. 199).

3.3.2 Omsorg

Ifølge Berg kan man ved å gi *omsorg* og anerkjennelse i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger bidra til at man hjelper den enkelte å bygge opp en relasjonskompetanse (Berg, 2020, s. 199). Jeg vil nå gi to ulike forståelser av hvordan omsorgsbegrepet kan bli forstått. Ifølge en rapport fra NTNU Samfunnsforskning (2016) kommer det frem to ulike former for

omsorg i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger, både “formell” og “uformell” omsorg (Garvik, Paulsen & Berg, 2016, s. 26). Formell omsorg kan sies å være den praktiske formen for omsorg, nemlig det å sørge for noen, passe på og ha tilsyn med den som har et omsorgsbehov, for eksempel skaffe mat og bosted. Uformell omsorg har fokus på det mer nære, og som handler om å vise interesse og omtanke for den andre, for eksempel ved å gi anerkjennelse og støtte barnet i følelsene deres (Garvik et al., 2016, s. 26).

Den andre forståelsen for omsorg er ifølge professor i teologi, Jan-Olav Henriksen og professor i filosofi, Arne Johan Vetlesen (2015). De sier at “det å være menneske vil si å være henvist til andres omsorg” (Henriksen & Vetlesen, 2015, s. 76). Deres forståelse er at vi mennesker har behov for omsorg fordi vi i vår natur er sårbare, avhengige, skjøre og dødelige (Henriksen & Vetlesen, 2015, s. 77). Med avhengighet henvises det til små barn som er nyfødte, og som er avhengig av voksenpersonene rundt seg for å overleve. Sårbarheten blir dermed et premiss for hvor avhengige vi er av andre mennesker og hvilke relasjoner vi bygger (Henriksen & Vetlesen, 2015, s. 76). Ved at vi er avhengig av andre mennesker gjør dette oss også skjøre for å ikke bli møtt der vi har behov for det. Ved å være dødelig skaper dette en bevissthet om hvordan vi lever og kan være et fundament for måten vi tar valg på (Henriksen & Vetlesen, 2015, s. 77). Dette er faktorer som vi selv ikke kan styre eller kontrollere og som kan være avgjørende for hvordan vi opplever omsorgen rundt oss. Videre vil dette gjøre at omsorgen som vi har behov for og omsorgen som blir gitt til oss, ikke nødvendigvis samsvarer. Ut ifra hvilken sårbarhet man har i seg, vil omsorgsbehovet variere, og det vil derfor være ulik oppfatning og opplevelse av hva som er god omsorg (Henriksen & Vetlesen, 2015, s. 76). Videre vil det være en asymmetri i omsorgsrelasjoner, fordi den som har et behov, enten fysisk, psykisk eller emosjonelt, blir mer avhengig av den som gir omsorg, og kan dermed oppleve avmakt i egen situasjon (Henriksen & Vetlesen, 2015, s. 78).

4 Drøfting

I denne drøftingen vil jeg belyse problemstillingen min, som handler om hvordan sosialarbeidere kan ivareta barnets beste i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger. Jeg vil forsøke å drøfte problemstillingen min med utgangspunkt i ulike forståelser av barnets beste, sosialarbeiderens rolle og omsorgsansvar, i kombinasjon med hva som blir særlig viktig når man arbeider spesifikt med enslige mindreårige flyktninger. De ulike perspektivene kan være overlappende, men jeg har strukturert drøftingen på en måte som kan gjøre det lettere å holde ett fokus om gangen.

For hva er egentlig til barnets beste i en situasjon der enslige mindreårige flyktninger kommer til et nytt land uten nettverk eller omsorgspersoner? Dette er et spørsmål som er vanskelig å svare på, og kan få mange svar ut fra hvilken vinkling man har på spørsmålet. Jeg vil svare på problemstillingen med et fokus der sosialarbeideren og den enslige mindreårige flyktingen har en relasjon av noe slag, enten gjennom oppfølging i hybel eller i bofellesskap.

4.1 Avveiningsnormen

Som nevnt i teoridelen, mener Qvotrup (2010) at det alltid er flere hensyn som må veies opp mot hverandre, når man skal bestemme hva som er til barnets beste (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s.76). Som vist i det foregående sier FNs barnekonvensjon (1989), artikkel 3, at barnets beste skal "være et grunnleggende hensyn" ved "alle handlinger som berører barn" (Barnekonvensjonen, 1989, art. 3). Men hva er *egentlig* til barnets beste? Det er ikke tydelig hva som menes er det riktige, og det er ingen fasit på hva som vil fungere i de enkelte tilfellene. Det vil alltid være viktig å se på personen i situasjonen. Det er som nevnt i følge barnekonvensjonen, et krav om at de som har ansvar for barnet, utøver omsorg som sikrer barnets trivsel (Barnekonvensjonen, 1989, art. 3). Dermed er sosialarbeideren bundet av lov til å utøve omsorg som er til barnets beste. Under artikkel 3 står det også at institusjoner skal være kvalitetssikret ved å følge noen gitte retningslinjer (Barnekonvensjonen, 1989, art. 3). Dette innebærer å ha kyndig personell som arbeider innenfor de ulike institusjonene, for eksempel ved et bofellesskap. At sosialarbeiderne har kompetanse innenfor det å arbeide

med mennesker og imøtekomme behov vil ligge under det tredje punktet. Dette vil gjelde uansett hvilken institusjon det gjelder, der barn må oppholde seg fordi de ikke har omsorgspersoner som kan ta vare på dem (Barnekonvensjonen, 1989, art. 3).

Som nevnt vil det å foreta en helhetlig situasjonsanalyse med alle de medvirkende faktorene være nødvendig for å kunne utøve det som er til barnets beste (UDIR, 2017, s. 5). Samtidig setter det krav til at den enkelte fagperson som skal ta beslutninger som berører barnet, har god nok kompetanse og kunnskap om både situasjonen, tematikken og omstendighetene rundt. Det setter også krav til kjennskap til lovverk, kulturkompetanse og henvisning til forskning som sier noe om hva som kan være til barnets beste (UDIR, 2017, s.5). Dette kan skape stor forskjellsbehandling mellom ulike barn, som tilsynelatende kan ha liknende erfaringer og behov, fordi ulike sosialarbeidere vil bruke sitt skjønn til å vurdere ulikt. Det er ikke heldig for verken sosialarbeideren eller barna som kan oppleve å bli forskjellsbehandlet. Dersom det, bevisst eller ubevisst, forskjellsbehandles i enkeltsaker kan det gjøre det vanskelig å sette standarder på hva som er til det beste for barnet, nettopp fordi hver enkelt situasjon er såpass unik. Det blir opp til den enkeltes skjønnsvurderinger, som kan oppleves som "urettferdige" eller "ikke riktige".

I arbeidet med enslige mindreårige flyktninger er det viktig å være seg bevisst hele mennesket man arbeider med, og være fokusert på hva som helhetlig er til barnets beste. Det er her avveiningsnormen kommer inn, fordi man hele tiden har mange hensyn å veie opp mot hverandre. Når man skal ta helheten i betraktning er det både barnets fysiske og psykiske helse, erfaringer, nettverk, skole, bosted, biologisk familie og ikke minst nettverk som må tas hensyn til. Som nevnt i teoridelen vil mange av de enslige mindreårige flyktningene ha reist fra alt de har av nettverk, og kan være særlig preget av tapet av nær familie, søsken og omsorgspersoner (Engebrihtsen, 2020, s. 151). Det blir dermed mange behov å ta hensyn til, og det kan være vanskelig å vite hva som faktisk er til barnets beste. Sosialarbeiderens ansvar blir også å skille mellom hva som er det beste for barnet på kort sikt og på lang sikt. Den enslige mindreårige flyktningen kan for eksempel ønske mer frihet og ikke så tett oppfølging, fordi det er det mest behagelige her og nå. Sosialarbeideren må da overveie hva som er det beste for barnet i det store bildet, og eksempelvis at tett oppfølging her og nå, vil være det beste for den totale utviklingen av dette konkrete barnet. Det kan dermed bli hardere i en periode for både sosialarbeideren, den enslige mindreårige

flyktningen og deres relasjon, men vil på lang sikt være det beste for barnet. Det skal uansett utfall være barnets beste som veier tyngst, selv om andre hensyn skal være med i alle beslutninger som tas på vegne av eller i samråd med barnet (Barnekonvensjonen, 1989, art. 3).

Andre avveininger som må gjøres i arbeidet er for sosialarbeideren sin del hvordan de oppfatter sin egen rolle, rolleforventning og forforståelse i møte med de enslige mindreårige flyktningene. Dette vil være nødvendig for å vite hva slags relasjon man skal ha i det videre arbeidet. Som nevnt av Garsjø, vil det være forskjell på sosialarbeiderens stilling og rolle (2016, s. 185). Det kan for eksempel være forventninger fra samfunnet rundt og de enslige mindreårige flyktningene man jobber med, at stillingen fylles av en trygg voksenperson med rent rulleblad. Videre kan sosialarbeideren komme inn med en rolleforventning til seg selv av å skulle være "den perfekte sosialarbeideren" som skal revolusjonere livet til et annet menneske, og gjøre alt godt igjen (Garsjø, 2016, s. 194). Denne rolleforventningen fra sosialarbeideren sin side, kan være negativ for egen helse og muligheten til å stå i yrke over lang tid, fordi det ikke alltid er forenelig med realiteten. Det kan også krasje med hvordan det er i praksis, fordi de administrative eller juridiske rammene ikke tillater det sosialarbeideren har forestilt seg av muligheter. Et tenkt eksempel kan være at sosialarbeideren ønsker å følge opp en enslig mindreårig flyktning etter at de har flyttet fra kommunen, men ikke har mulighet til ettervern fordi det ikke er nok ressurser eller tid til å gjennomføre det. Sosialarbeideren kan da stå overfor et dilemma hvor man på den ene siden har egne forståelser og ønsker, men på den andre siden er forpliktet til å følge et visst sett regler som kan stride mot ens egen fornuft og faglige vurdering. Avveiningen blir da om hva som er til barnets beste og om de administrative rammene strider mot dette.

4.2 Byrde for barnet

Jeg vil i denne delen av drøftingen tolke begrepet "byrde for barnet" i vid forstand, og se på ulike aspekter om hva dette kan innebære. Som vist i det foregående, mener Kjørholt (2010) at det kan bli en for stor byrde for barnet å være for involvert i egen sak (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s. 74). Som nevnt i teoridelen vil mange av de enslige mindreårige

flyktingene være preget av mye konflikt eller krig i sine formative år, gjerne over lengre tid, som kan gi dem en sårbarhet for å utvikle psykiske lidelser (Berg, 2020, s. 198). Som nevnt står det i FOs yrkesetiske grunnlagsdokument at man skal være mest lojal mot den parten som er den mest utsatte og sårbare (2015, s. 10). Når man arbeider med enslige mindreårige flyktinger blir det tydelig at det er dem man skal være mest lojale overfor. På denne måten utøver man god yrkesetikk ved å være lojal mot barnet, og i den forstand fremmer barnets beste. Lojaliteten blir tydelig fordi man arbeider med en gruppe som både er enslige, altså uten voksenpersoner med ansvar for dem i landet, og mindreårige som ikke har myndighet over seg selv. Dette gjør dem "utsatte og sårbare" (Eide, 2020, s. 29). Som nevnt viser Henriksen & Vetlesen (2015) til at vi er født sårbare og avhengige av mennesker rundt oss (s. 77). Sårbarheten blir dermed en måte å forstå behovet for omsorg. Dersom man ikke blir møtt på sin sårbarhet og dermed også behovet for omsorg, kan dette oppleves utfordrende. Det er derfor viktig å være seg bevisst hvilken omsorg de enslige mindreårige flyktingene har opplevd før de kom til landet, og hvilken sårbarhet de har med seg. Noen av dem kan ha hatt trygge omsorgspersoner før flukten, mens andre kan aldri ha opplevd å bli møtt på sin sårbarhet og heller ikke hatt opplevelsen av en god omsorgsrelasjon. Ved å bidra til at barna får oppleve en god omsorgsrelasjon, kan dette bidra til å bygge opp deres relasjonskompetanse, samtidig som byrden for barnet blir mindre over tid, og muligheten for å delta i egen sak kan øke. Dette vil igjen kunne være til barnets beste.

Sosialarbeideren står i en posisjon hvor de skal utøve en omsorg overfor barna som ikke skal trigge de traumatiske opplevelsene og samtidig utfordre på en måte som gjør at de får utvidet nettverket sitt og kunne være en del av samfunnet. Ettersom barna står i denne sårbarheten vil i Kjørholts forståelse om hva byrde for barnet, kan være nærliggende å tenke at barnet skal "få slippe" å måtte delta mer enn nødvendig (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s. 69). De enslige mindreårige flyktingene bærer med seg et liv med mange negative hendelser, og det kan i denne forståelsen være til barnets beste at de nå skal få leve et godt liv uten for store bekymringer og for mye ansvar.

Videre vil det være relevant å være oppmerksom på roledynamikken i denne forståelsen, ettersom man er i en komplementær rolle hvor barna har et behov for en omsorgsperson, og man som sosialarbeider har en stilling der man skal følge opp barna, og nettopp gi omsorg. Dette kan skape ulike rolleforventninger om seg selv og den andre, både fra

sosialarbeiderens side, så vel som fra barnets side (Garsjø, 2016, s. 189). Dette kan skape press, både på sosialarbeideren og på den enslige mindreårige flyktingen man jobber med, som ikke er en god situasjon. Spørsmålet blir da hvor åpen man skal være om sine roller, og hvilken hensikt det eventuelt har å være åpen? Vil barnet oppleve det som en byrde å måtte snakke seg gjennom disse rolleforventningene? Samtidig kan hele tematikken om omsorgspersoner og relasjoner være krevende for barnet. Barnet kan ha familie og nettverk i hjemlandet som de kan føle både skyld og ansvar for, og en eventuell klarhet i hvem som har hvilken rolle vil kunne bidra til å sortere følelsene for barnet. Ifølge Berg vil denne stabiliteten, forutsigbarheten og trygge omsorgspersoner være vesentlig for enslige mindreåriges utvikling og trivsel (Berg, 2020, s. 192). Ved å ha en åpenhet om rolleforventninger og mulige rollekonflikter som kan oppstå, i samarbeid med den enslige mindreårige flyktingen, kan dette tydeliggjøre relasjonen og samtidig skape mindre press på begge parter i det lange løp. Samtidig vil det kunne skape noen vanskeligere samtaler i begynnelsen av relasjonen og oppleves som en byrde for barnet, men på sikt være med på å bygge tillit fordi begge parter spiller med åpne kort.

Det blir som nevnt av Henriksen og Vetlesen en asymmetrisk omsorgsrelasjon, fordi sosialarbeideren har som jobb å gi omsorg til barnet (2015, s. 78). Som nevnt kan sosialarbeideren også være den ene personen en enslig mindreårig flykting har en nær relasjon til (Berg, 2020, s. 199). Barna kan ha en forventning om at sosialarbeideren oppfyller den samme omsorgsfunksjonen som foreldre eller andre omsorgspersoner har hatt tidligere, samtidig som sosialarbeideren på sin side får betalt for å utføre denne omsorgen. Dette kan skape gnisninger og være kilde til både frustrasjon, irritasjon eller skuffelse. Dette kan gjøre at sosialarbeideren må vurdere å gå på akkord med sine egne rammer og forventninger, i et ønske om å trygge relasjonen. Dette kan igjen skape dilemmaer for favorisering av brukere i forbindelse med hva som er innenfor sosialarbeiderens jobbeskrivelse og juridiske rammer. Favorisering i seg selv vil også være et dilemma fordi barna har ulike behov for oppfølging alt ettersom hvor de er i prosessen sin, og det kan være utfordrende å vite hvor mye tid man skal vie til den enkelte (BLD, 2017, s.9). På en annen side er det viktig å ikke bli overfokuset på at barnet er "utsatt og sårbar", fordi dette kan gjøre at man behandler dem på en uverdigg måte. Dette kan gjøre at asymmetrien blir enda større, fordi den enslige mindreårige

flyktningen kan bli avhengig av sosialarbeiderens omsorg, og gjennom dette oppleve avmakt i situasjonen (Henriksen & Vetlesen, 2015, s. 78).

Ved å ha sårbarhetsfokuset, kan dette også gjøre at man mister blikket på ressursene deres og den enorme kraften de har i seg selv, ved å ha klart å gjennomføre og overlevd en lang flukt der de har hatt ansvar for seg selv over lang tid (Berg, 2020, s. 199). De blir ikke svake av å ha vært sterke for lenge, men er heller på et punkt i livet der oppfølgingen fra sosialarbeideren blir særlig viktig. Målet vil kunne være at man finner en middelvei, der barna både kan være sårbare og ha behov for hjelp, og samtidig bruke sine ressurser.

4.3 Barneperspektiv og nedoverblindhet

Som nevnt i teoridelen mener Brottveit at barnets beste må bli sett i sammenheng med begrepet barneperspektiv, som er den forståelsen en voksenperson utenfra sett har på et barns situasjon (2013, s. 24). For å kunne gjøre det som er til barnets beste er det viktig å forstå hvilke behov barnet har. Som det sto i håndboken fra Barne- og familiedepartementet er enslige mindreårige flyktninger en heterogen gruppe som vil ha ulike behov og som trenger å bli møtt med ulik oppfølging ut ifra dette (2017, s. 10). Det er viktig å være seg bevisst på personen i situasjonen fordi hver person og situasjon er unik (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s, 68).

Dette kan sees i sammenheng med Ericssons forståelse av nedoverblindhet, altså at man aldri fullt ut kan forstå de man jobber med fordi man er i en annen sosial posisjon og er i en asymmetrisk maktrelasjon (gjengitt fra Gjedrem, 2018, s. 69). Som nevnt vil enslige mindreårige flyktninger ha behov for både formell og uformell omsorg (Garvik et al., 2016, s. 26). Kanskje er det lettere for noen barn å akseptere omsorg gjennom at man tar en tur på IKEA for å handle en seng, fremfor å sitte i et rom og snakke om følelser, for å sette det helt på spissen. Dette kan stride med sosialarbeiderens forventning om hva barnet trenger. Sosialarbeideren tar da barneperspektivet, ved å anta at de vet hva som er det rette for barnet, samtidig som de kan oppleve nedoverblindhet fordi de ikke står i samme situasjon som barnet og dermed egentlig ikke vet. Dette kan gjøre at sosialarbeideren må tenke nytt om hvordan å gi omsorg, og være bevisst på sin egen rolleforventning. Kanskje har man en

omsorgsstil der man gir mye av den ene eller andre formen for omsorg (Garvik et al., 2016, s. 26). Det er ifølge denne teorien sosialarbeideren som har makten i relasjonen, og det som sosialarbeideren sier er det som er gjeldende (gjengitt av Gjedrem, 2018, s. 69). Det at barnet kan oppleve sosialarbeideren som sin nærmeste, kan gjøre det utfordrende for barnet å gi beskjed om feiltolkninger i deres behov for omsorg, fordi det kan ligge en underliggende frykt om å miste den ene nære relasjonen de har i det nye landet.

Samtidig vil ulike sosialarbeideres barneperspektiv kunne variere fra person til person, og det blir nødvendig at sosialarbeideren er bevisst sin forforståelse for å ikke bli for fastlåst i sitt barneperspektiv. Som nevnt kan man "forstå for fort" (Bagge, 2011, s. 33). Dette kan gjerne være fordi man har arbeidet med samme brukergruppe før eller har lest seg opp på tematikken, og derfor tenker at man vet hva som er riktig. Et annet eksempel som er nærliggende å tenke er at sosialarbeideren vil ha kjennskap til noe av kulturen eller religionen til de man arbeider med, og derfor unngår å stille de viktige spørsmålene. Noen enslige mindreårige flyktninger vil kunne ha behov for tett oppfølging på et religiøst plan eller ha behov for å gjøre riter som de er vant med hjemmefra, mens andre ikke har det samme behovet. For andre vil måten å ivareta barnets beste kunne være å anerkjenne barnet og bidra med emosjonell støtte og trygghet. Det vil være viktig å bruke sin forforståelse på en måte som er til barnets beste, ved å bruke av sine opplevelser, kunnskap og erfaring ved å undersøke hva barna har behov for.

4.4 Barnets eget perspektiv

Som vist i det foregående belyser Brottveit (2013) barnets eget perspektiv, nemlig hvordan barnet selv forstår sin egen situasjon og opplevelser (s. 23). Enslige mindreårige flyktninger kan som nevnt tidligere mangle tillit til voksenpersoner fordi de enten før eller under flukten hadde traumatiske opplevelser med mennesker som ikke var trygge voksne (Berg, 2020, s. 199). Fra barnets eget perspektiv vil de kunne anse seg selv som voksne, ettersom de har hatt ansvar for seg selv over lengre tid (Berg, 2020, s. 199). Dette kan føre til at de motsetter seg den omsorgen en sosialarbeider ønsker og har ansvar for å gi, fordi de har en tanke om at de klarer seg fint selv. Dersom man ikke lytter aktivt, men heller forstår for fort, kan dette

gjøre at man mister viktig informasjon som den enslige mindreårige flyktingen egentlig er villig til å gi fra seg, men som kan bli borte dersom man er for ivrig med å forstå alt (Bagge, 2011, s. 33). Det kan gjøre at man ikke gir oppfølging som er til barnets beste. Man kan da lett ta sitt faglige eller personlige barneperspektiv og ikke være like oppmerksom på barnets eget perspektiv.

Som nevnt vil vi alle, ifølge Henriksen og Vetlesen (2015), være avhengige av andre mennesker og ha et grunnleggende behov for omsorg (s. 76). Dette er særlig relevant, fordi som nevnt anser Eide enslige mindreårige flyktinger som en sårbar gruppe, nettopp fordi de har mistet den daglige omsorgen (2020, s. 29). Når man da, er henvist til andres omsorg, enten man vil det eller ikke, kan det bli vanskelig dersom barnet motsetter seg denne omsorgen (Henriksen & Vetlesen, 2015, s. 76). Det kan være fordi de har et omsorgsbehov som de opplever at ikke blir møtt, fordi sårbarheten som de bærer med seg, legger grunnlaget for hvordan type omsorg de har behov for. Den enslige mindreårige flyktingen står også i et spenningsfelt mellom å være barn og voksen, fordi de kan oppleve seg selv som voksne, men fortsatt juridisk være barn (Gjedrem, 2018, s. 69). De har tatt ansvar for seg selv lenge, og kan ha en forståelse om at det er slik det skal fortsette. Det å oppleve omsorg fra en voksenperson som vil dem vel, kan derfor bli utfordrende. Dette vil variere fra person til person og være et resultat av erfaringer og tidligere omsorgsrelasjoner. Det kan også gjøre at noen opplever å få god omsorg av en sosialarbeider, men ikke av en annen. Ikke nødvendigvis fordi den ene er objektivt bedre enn den andre, men fordi de kan utvise omsorg på forskjellige måter som passer ulikt for ulike barn.

Et fellestrekk for alle enslige mindreårige flyktinger er at de kommer til landet uten noen med foreldre- eller omsorgsansvar, og ifølge Berg vil en sosialarbeider kunne være den nærmeste relasjonen i hverdagen for en enslig mindreårig flyktning (Berg, 2020, s. 199). I noen tilfeller kan sosialarbeideren oppleves som en erstatning for en forelder. Dette kan bli utfordrende underveis i relasjonen, men er særlig uheldig når kontakten etterhvert opphører fordi den enslige mindreårige flyktingen blir satt på et annet tiltak eller er for gammel for å være en del av tiltaket de er på. Det blir da særlig viktig med ekstra tett oppfølging, for at den enkelte skal føle at de mestrer situasjonen. Dette behovet kan allikevel ikke alltid samsvare med den reelle muligheten for oppfølging, på grunn av praktiske utfordringer som tid eller ressurser. Det kan også være at denne tette oppfølgingen ikke samsvarer med

sosialarbeiderens rolleforventning, og mulighet til å stille opp på samme måte som den enslige mindreårige flyktningen har behov for. Det kan dermed være ulike forståelser av situasjonen, og det kan bli særlig viktig med god forberedelsestid, informasjon og emosjonell støtte for å ivareta barnets beste på en god måte (Berg, 2020, s. 199). I disse overgangene blir det særlig viktig å lytte til barnets eget perspektiv. Det blir dermed naturlig at den sosialarbeideren som har hatt tette oppfølging tidligere, er den som blir mest vesentlig i disse overgangene. Dette er fordi man har bygget opp en tillitsrelasjon, og barnet er vant til å få støtten sin fra særlig denne ene personen (Berg, 2020, s. 199).

Samtidig vil relasjonen som nevnt i det foregående ha en asymmetri, som gjør at den enslige mindreårige flyktningen kan føle på avmakt (Henriksen & Vetlesen, 2015 s. 78). Ved at den som mottar omsorg føler på avmakt, vil det kunne gjøre det vanskelig for den enslige mindreårige flyktningen å bli bevisst sine ressurser. Ved at den enslige mindreårige flyktningen kan bli sett på som sårbar fra sosialarbeiderens side og den selv kjenner på avmakt, vil kunne føre til stillstand og gjøre det vanskelig å kjenne på empowerment. Ut fra hvor lenge man arbeider med noen spesifikke enslige mindreårige flyktninger, vil barna gå gjennom ulike prosesser i seg selv, som gjør at behovene kan endre seg (BLD, 2017, s. 57). Utfordringen til sosialarbeideren blir dermed å være årvåken for disse endringene, og følge med på de ulike fasene i prosessen. Det kan være at sosialarbeideren kommer inn med en forforståelse på hvor de tenker at den enslige mindreårige er i prosessen sin, eller kanskje *burde* være i prosessen sin, og ser situasjonen fra sitt barneperspektiv. Dette kan skape mange fallgruver. Den enslige mindreårige flyktningen kan også ha en forståelse for hvor den tror den er i prosessen sin, altså barnets eget perspektiv, men som kan vike fra hvor den *faktisk* er i prosessen eller føler den *burde* være. Det kan dermed bli mye som blir feil-og underkommunisert dersom man ikke gjør et bevisstgjøringsarbeid på disse aspektene, fordi de to partene kan operere i hvert sitt handlingsunivers. For eksempel kan den enslige mindreårige flyktningen oppleve seg selv som at den er i en stabil fase, mens sosialarbeider opplever den enslige mindreårige flyktningen som at den er eller burde være i en fase der barnet legger planer for fremtiden. Dette kan dermed skape en relasjon som strider med hva som er til barnets beste. Sosialarbeideren må være varsom for å ikke bli blindet av sitt barneperspektiv, men heller åpne for at barnets eget perspektiv er vesentlig for å opprettholde en god relasjon og utvikling.

5 Avslutning og oppsummering

I denne litteraturstudien har jeg svart på hva sosialarbeidere må være oppmerksom på for å ivareta barnets beste i arbeidet med enslige mindreårige flyktninger. Jeg har blant annet kommet frem til at barnets beste som konsept er et stort begrep med mange innfallsvinkler, og det kan være vanskelig å svare entydig hva som er til det beste for hvert enkelt barn, fordi man alltid må se an personen i situasjonen. Likevel kan man si noe om hva enslige mindreårige flyktninger kan ha behov for i en vanskelig livssituasjon, og hva som kan bidra til å gjøre barnets hverdag bedre. Blant annet vil dette være å ha kyndig personell som arbeider med disse barna, og som har en bevissthet rundt utfordringene og behovene til de enslige mindreårige. Sosialarbeidere har muligheten til å benytte seg av sitt barneperspektiv, samtidig som barnets eget perspektiv er vesentlig. Fordi de enslige mindreårige flyktningene har opplevd et tap av omsorgspersoner, vil omsorgsfokuset kunne være et aspekt som kan bidra til utøvelse av barnets beste. Samtidig som man har fokus på omsorg for barnet, vil både rolleforventning og rollekonflikt være essensielle aspekter å tydeliggjøre for å kunne bygge gode relasjoner. I dette er det vesentlig at sosialarbeideren ikke blir påvirket av nedoverblindhet, og på denne måten ubevisst overkjører barnet. Samtidig må sosialarbeideren reflektere, kanskje sammen med barnet, rundt hvilke beslutninger som kan være for tungt for barnet å være en del av og dermed oppleves som en byrde for barnet. I dette kan både de enslige mindreårige flyktningene og sosialarbeideren vite hva som blir viktige aspekter å være årvåkne rundt. Dette både for å ivareta barnet og styrke barnets relasjonskompetanse, og samtidig ivareta sosialarbeideren og hans fysiske og psykiske helse. Ved at sosialarbeideren er kongruent i rollen sin, vil hen også kunne utøve godt sosialfaglig arbeid, som igjen er til barnets beste. Samtidig er dette bare én måte å forstå problemstillingen på, og det finnes mange svar som også kunne vært adekvate. Dette vil være svært relevant i min fremtidige jobb som sosialarbeider, uansett sektor eller retning, fordi vi alltid arbeider med mennesker som har visse forventninger til oss og samtidig behov som de selv ønsker å få oppfylt. Dersom man klarer å balansere god omsorg overfor brukeren på den ene siden, både formell og uformell, og samtidig utøve god omsorg overfor seg selv, vil dette kunne skape gode relasjoner og forutsetninger for å stå i yrket over tid.

Litteraturliste

Bagge, R. F. (2011). Hvordan bruke forforståelsen når jeg ikke kan vite noe om den andre? *Fokus på familien*, 01/2011(Volum 39), 25-44. Hentet fra <https://www-idunn-no.ezproxy.vid.no/file/pdf/47771145/art07.pdf>

Barne- og familiedepartementet. (2017). Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger - en håndbok for kommunene. Hentet fra <https://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/andre-filer/arbeid-med-enslige-mindrearige-asylsokere-og-flyktninger---en-handbok-for-kommunene-2017.pdf>

Barnekonvensjonen. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989. Hentet fra <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen>

Berg, B. (2020). Bosetting, vennskap og overgang til voksenlivet. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (2. utg., s. 189-207). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Brottveit, G. (2013). Barnets beste; en fortolkende tilnærming til begrepets betydning i en barnevernfaglig kontekst. *Fontene Forskning: Et Tidsskrift Fra Fellesorganisasjonen (FO)*, (1), 18-31.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Eide, K. (2020). Hvem er de enslige mindreårige flyktningene? I K. Eide (Red.), *Barn på flukt: Psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (2. utg., s. 28-56). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Engebrigtsen, A. I. (2020). Omsorg og barn utenfor barndommen. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt: psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (2. utg., s. 149-170). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Fellesorganisasjonen. (2015). Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Hentet fra:
<https://www.fo.no/getfile.php/13117351548957631/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>

Garsjø, O. (2016). *Sosiologisk tenkemåte: En introduksjon for helse- og sosialarbeidere* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Garvik, M., Paulsen, V. & Berg, B. [NTNU Samfunnsforskning]. (2016). *Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger*. Hentet fra
<https://samforsk.no/Publikasjoner/2016/EM-rapport%202016%20-%20webversjon.pdf>

Gjedrem, J. (2018). Barnets beste. I T. A. Ask & S. B. Eide (Red.), *Barnevernets begreper – i bevegelse* (s. 63-78). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Henriksen, J.-O. & Vetlesen, A. J. (2015). *Nærhet og distanse: Grunnlag, verdier og etiske teorier i arbeid med mennesker* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Jacobsen, D. I. (2015). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: Innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Barneloven. (1982). Lov om barn og foreldre (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7/KAPITTEL_7#%C2%A747

NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov: Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*.

Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/no/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf>

Stang, E. G. (2020). Den rettslige reguleringen av omsorgssituasjonen. I K. Eide (Red.), *Barn på flukt: psykososialt arbeid med enslige mindreårige flyktninger* (2. utgave, s. 138-148).

Oslo: Gyldendal Akademisk.

Store Norske Leksikon. (2018, 11. oktober). Sosialarbeider. Hentet fra

<https://snl.no/sosialarbeider>

Utlendingsdirektoratet. (2020, 23. januar). Asylsøknader enslige mindreårige asylsøkere

(2019). Hentet fra <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylsoknader-enslige-mindrearige-asylosokere-20182/>

Utlendingsdirektoratet¹. (Uten år). Enslig mindreårig asylsøker. Hentet fra

<https://www.udi.no/ord-og-begreper/enslig-mindrearig-asylosoker/>

Utlendingsdirektoratet². (Uten år). Asylsøker. Hentet fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/asylsoker/>

Utlendingdirektoratet³. (Uten år). Hentet fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/flyktning>

Utdanningsdirektoratet. (2017). *Veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen: Støtte til fylkesmennene og Utdanningsdirektoratet- høring av barn og barns beste-vurderingen*. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/regelverk/rundskriv/veiledning-til-bruk-av-barnekonvensjonen.pdf>